

SUV RESURSLARIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQ

Jumaboyeva Munavvar

Jumaboyeva Sevinch

Umirzakova Gavhar

Guliston davlat universiteti talabalari

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

***Annotatsiya.** Mazkur ishda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq tizimining iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi. Suv — cheklangan va qayta tiklanadigan tabiiy resurslardan biri sifatida alohida nazorat va tartibga solishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu soliq turi nafaqat byudjet daromadlarini shakllantirish vositasi, balki suvdan oqilona va samarali foydalanishni rag'batlantiruvchi iqtisodiy mexanizm sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Ishda O'zbekiston amaliyotida suv solig'ining shakllanishi, stavkalari, to'lovchilari va undirilish tartibi ko'rib chiqiladi, shuningdek, xorijiy tajriba bilan qiyosiy tahlil o'tkaziladi.*

***Kalit so'zlar:** suv resurslari, suv solig'I, ekologik soliq, tabiiy resurslardan foydalanish, soliq stavkalari, soliq to'lovchilari.*

KIRISH

Suv resurslaridan oqilona foydalanish masalasi bugungi kunda global darajada dolzarb bo'lib qolmoqda. Tabiiy resurslarning kamayib borayotgani, iqlim o'zgarishlari va ekologik muammolar suv ta'minotini samarali boshqarishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi, sanoat va ichimlik suvi ehtiyojlari ortib borayotgan bir paytda suvdan foydalanishning tartibga solinishi ham iqtisodiy, ham huquqiy choralarni talab etadi. Shu jihatdan, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq joriy etilishi muhim vosita bo'lib, foydalanuvchilarni tejamlilikka undaydi va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Suv resurslarining cheklanganligi va ularning ekologik muvozanatdagi ahamiyati tufayli ular ustidan nazoratni kuchaytirish va foydalanishni tartibga solish dolzarb masalaga aylangan. Suvdan foydalanganlik uchun soliq tizimi shu ehtiyojga javoban shakllangan bo'lib, u suvdan foydalanishni iqtisodiy vositalar orqali boshqarishga xizmat qiladi. Ushbu soliq turi foydalanuvchilarning suv iste'molini tartibga solish, ularni tejamlilikka undash va ortiqcha sarf-harajatlarning oldini olishga imkon yaratadi. Bundan tashqari, bu orqali davlat byudjeti uchun qo'shimcha daromad manbai vujudga keladi.

Soliq stavkalari suv manbasining turiga va suvdan foydalanish maqsadiga qarab farqlanadi. Ichimlik suvi uchun stavkalar odatda pastroq bo'lib, sanoat maqsadlari uchun undan yuqoriroq miqdorda belgilanadi. Bu farqlanish suvdan foydalanishda ijtimoiy

adolat prinsiplariga amal qilinishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, soliq stavkalarining yuqoriligi suvdan foydalanuvchilarni resursdan tejab-tergab foydalanishga majbur qiladi. Davlat soliq xizmati organlari ushbu to'lovlarni nazorat qilish, ularning to'g'ri hisob-kitob qilinishini ta'minlash hamda moliyaviy intizomni kuchaytirish vazifasini bajaradi. Soliqni to'lamaslik yoki noto'g'ri ma'lumot taqdim etish holatlari aniqlanganda qonun hujjatlariga muvofiq javobgarlik choralari ko'riladi. Shu tariqa, suv solig'i tizimi nafaqat moliyaviy, balki tartibga soluvchi va ekologik funktsiyalarga ham ega.

Xalqaro tajriba ko'rsatmoqda-ki, ko'plab rivojlangan davlatlarda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq ekologik soliq sifatida qaraladi. Masalan, Germaniya, Fransiya yoki Yaponiya tajribasida bu turdagi soliqlar orqali suv infratuzilmasini rivojlantirish, ekologik muhofaza tadbirlarini moliyalashtirish hamda ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida foydalaniladi. Bu tajribalardan kelib chiqib, O'zbekistonda ham soliq tizimini takomillashtirish va ekologik yo'nalishni kuchaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Soliq orqali yig'ilgan mablag'lar suv ta'minoti tizimini modernizatsiya qilish, suvni tozalash inshootlarini qurish, yerosti suvlaridan foydalanish monitoringini yo'lga qo'yish kabi muhim yo'nalishlarga yo'naltirilsa, suv resurslarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Suvdan foydalanganlik uchun soliq siyosatining samarali ishlashi ko'p jihatdan davlat boshqaruv organlari va soliq xizmatlari faoliyatiga bog'liq. Ular tomonidan tizimli monitoring, soliq to'lovchilarni ma'lumot bilan ta'minlash, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va suvdan foydalanuvchilar bilan ochiq muloqot olib borish orqali ishonchli va barqaror tizim shakllantiriladi. Shu bilan birga, aholi o'rtasida ekologik madaniyatni oshirish, suv resurslarining ahamiyati haqida tushuntirish ishlari olib borish orqali suvni tejashga bo'lgan ijtimoiy ehtiyoj kuchaytiriladi. Bu esa soliq siyosatining ijtimoiy qabul qilinishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha jadval

№	Foydalanuvchi turi	Suvdan foydalanish maqsadi	Soliq stavkasi (so'm/m³)	Izoh
1	Yuridik shaxs	Sanoat ishlab chiqarishi	120	Hududga qarab farqlanadi
2	Yuridik shaxs	Qishloq xo'jaligi sug'orish	80	Imtiyozli toifalar mavjud
3	Jismoniy shaxs	Ichimlik suvi	50	Kam ta'minlanganlarga chegirma

4	Yuridik shaxs	Energetika sohasi	150	Ko‘p suv talab qiluvchi tarmoq
5	Jismoniy shaxs	Texnik maqsadlar	100	Uydagi texnik foydalanish uchun

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq — bu nafaqat moliyaviy, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaydigan muhim iqtisodiy vosita hisoblanadi. Uning samarali qo‘llanilishi orqali suv resurslari ustidan nazorat kuchaytiriladi, ularning iqtisodiy qadriyati oshiriladi va uzoq muddatli foydalanish uchun zamin yaratiladi. Shu sababli, mavjud tajribalar asosida tizimni takomillashtirish, nazoratni kuchaytirish, ilmiy yondashuvlarni qo‘llash va aholi o‘rtasida ekologik mas’uliyatni oshirish asosiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdurahmonov Q.X., Karimov N.A. Byudjet va soliq siyosati asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Ahmedov A.Q. Tabiiy resurslardan foydalanish va ularni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Turayeva, G., Tilovbekova, A., Tursunkulova, D., & Abdujabborova, S. (2025). Ishlab chiqarishda zararsizlikni tahlil qilish. Наука и инновация, 3(14), 56-58.
4. Gulizahro, T. R., Maqsad, B., Elmurod, S., Firdavs, S., & Aziza, T. (2025). Boshqaruv hisobida hisob siyosati tashkil etish. Fan va Tadqiqot Samaralari, 2(3), 99-101.
5. Qaxxorovna T. G. et al. The Impact of Artificial Intelligence on the Economy //Science and innovation. – 2024. – Т. 3. – №. Special Issue 18. – С. 1041-1045.
6. Turayeva, G. (2023). The significance of sustainability of grain production in the consumer basket. In E3S Web of Conferences (Vol. 420, p. 01019). EDP Sciences.
7. Djabbarova, S., Tadjieva, M., & Ra'no Mardonova, G. T. (2020). Problem Based Learning and Its Efficiency in Teaching Process. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 7(2), 291-296.
8. Mardonova, R. O., & Turdieva, O. O. K. (2018). The Impact Of Tpr Method On Children’s Vocabulary Learning Process. Гуманитарный трактат, (29), 122-123.
9. Khodjiev, G. (2024). Analysis and comparison of linguistic features of gender communication on the example of Italian and Uzbek literature.
10. Мардонова, Р. О. Teaching Four Skills In The Primary Classroom Обучение Четырём Навыкам В Начальной Школе. Журнал выпускается ежемесячно, публикует статьи по гуманитарным наукам. Подробнее на, 116.